

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ-ПЛОВДИВ
ФАКУЛТЕТ ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ
КАТЕДРА „ОБЩЕСТВЕНОЗДРАВНИ НАУКИ“

Лекция №1

ВЪВЕДЕНИЕ В ЕТИКАТА

Проф. д-р Силвия Янкуловска, дмн

ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ

1. *Етика - наука за морала*

2. *Морал - съвкупност от нравствени ценности и норми, определящи поведението на човека и взаимоотношенията между хората.*

□ Възпитаваща и регулираща функция

ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ (2)

Етиката е хетерогенна (разнородна) философска наука, която търси отговор на въпроса “Кое е добро?” по отношение на човешките действия.

РАЗВИТИЕ НА ВЪЗГЛЕДИТЕ ЗА СЪЩНОСТТА НА ЕТИКАТА В МЕДИЦИНАТА

- **МЕДИЦИНСКА ЕТИКА** (до 60-те години на ХХ век) - *обяснителни норми и стандарти на професионално поведение = **ДЕОНТОЛОГИЯ*** - наука за дълга (deon – дълг; logos – наука)

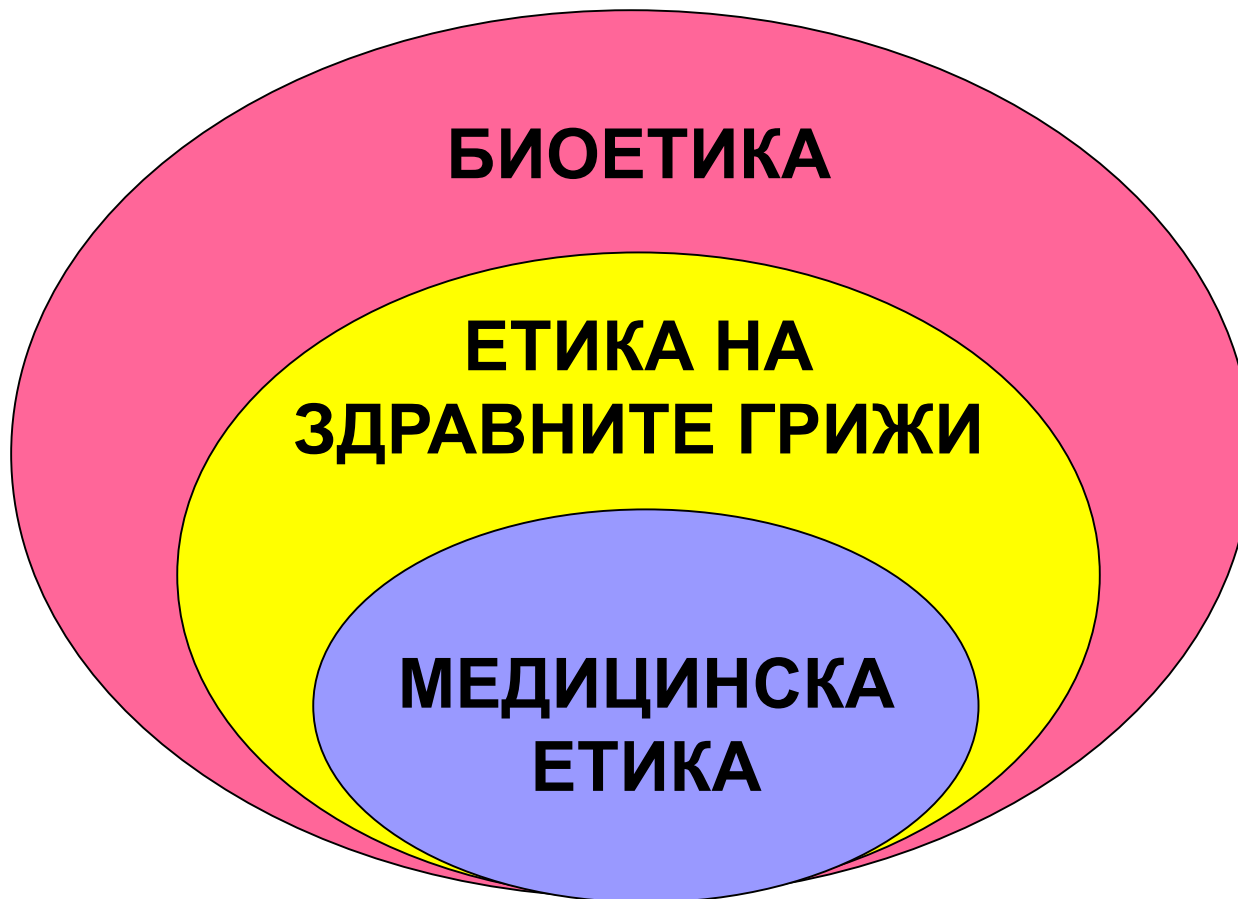

- **ЕТИКА НА ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ** -

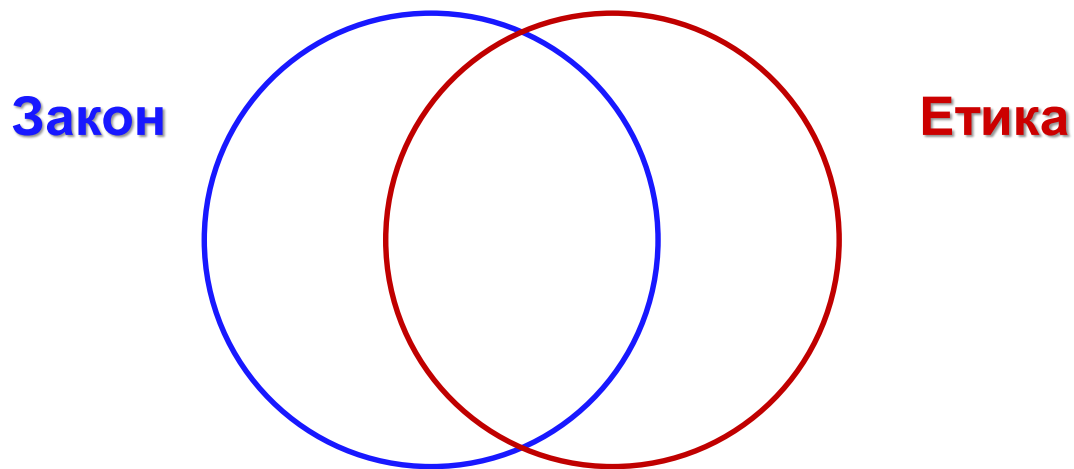
моралните проблеми в здравната система като цяло

- **БИОЕТИКА** - моралните проблеми на живота изобщо

- взаимоотношения „лекар-пациент”
- морални проблеми в здравната система
- проблеми на обществената политика, породени от биомедицинския напредък и постиженията в областта на научните изследвания

Разлика между етика и закон

Законодателната система представлява систематизиране на моралните убеждения на обществото $\Rightarrow$ законите се формират от етиката $\Rightarrow$ законът и етиката се покриват, но има и някои различия, в резултат на които всяко едно от тях само по себе си е недостатъчно за обществото.

Разлика между етика и закон

- 1. Законът и етиката имат различни социални функции** – различен начин на мотивиране за спазването им.
  - Етиката изисква вътрешна мотивация – хората трябва да искат да действат морално и да са свободни да го направят;
  - Законът не изисква вътрешно съгласие, а се базира на външна принуда и се свързва със заплахата от санкции.

Разлика между етика и закон

2. Законът и етиката имат различни методи

- Законовият метод е основан на гарантиране на сигурност и предоставяне на конкретни отговори. В законодателната система спорещите страни не се опитват да се убедят взаимно в правотата си и няма доверие между тях, стремежът е да убедят съдията в аргументите си.
- Етиката трябва да се справя с несигурността. Страните излагат гледни точки и се опитват да убедят опонентите си или поне да бъдат разбрани от тях. Доверието е необходимо.

Разлика между етика и закон

3. Законът и етиката имат различно съдържание

- С времето някои закони се преценяват като неетични поради промяна на обществените ценности.
- Етиката понякога се развива по-бързо от законодателството (*пример с евтаназията*).
- Законите понякога са резултат на политически компромис, необходим за запазване на социалния мир, независимо, че може да няма морален консенсус по тях (*пример с тютюнопушенето*).

Методи на (медицинската) етика

/инструменти за морално разсъждаване/

1. Аргумент (довод) = набор от основания в подкрепа на дадено заключение

- *Позоваване на авторитетен източник*
- *Позоваване на консенсус /мнение на мнозинството/*
- *Позоваване на интуиция /вътрешен морален опит/*
- *Диалектически метод (метод на Сократ)*
- *Аргумент на действие против естествения ред на нещата в природата*
- *Аргумент на наклонената плоскост /хлъзгав терен/*

Методи на (медицинската) етика /инструменти за морално разсъждаване/

2. Анализ на понятията

- *Определяне на термините*
- *Разграничаване между сходни термини*
- *Определяне на сходни черти*

3. Сравняване на случаи

4. Разсъждаване чрез приложение на принципи

Разлика между обичайно вземане на решения и етично вземане на решения

- Различен акцент върху собствените ценности и общоприетите практики;
- За *етично решение* говорим тогава, когато общоприетите практики вече са недостатъчни и сме изправени пред отговорността да претеглим ценностите и да вземем решение за ситуация, в която не сме се оказвали до момента.

Етична дилема

- Ситуация, свързана с конфликт на интереси, принципи, правила, при която се колебаем как да постъпим и разполагаме с поне два варианта на поведение.

- Не могат да бъдат избрани и двата варианта едновременно.
- И при двата варианта на поведение се нанася известна вреда, застрашено е благополучието и интересите на въвлечените лица или не са спазени дадени правила, принципи, ценности.

- Засегнати са немедицински съображения, които обаче ще имат значение за хода на лечението.

ТЕОРИИ НА ЕТИКАТА

Какво представлява етичната теория?

- *Подход за доказване правотата на определено етично решение.*
- *Средство за организиране на комплексната информация, конкуриращите се ценности и интереси.*

ТЕОРИИ НА ЕТИКАТА

Класически теории

- Хедонизъм
- Стоицизъм

Съвременни теории

Източни теории

Западни теории

- Деонтология
- Утилитаризъм
- Казуистика
- Принципализъм**

ТЕОРИИ НА ЕТИКАТА

- **Хедонизъм** – подкрепя схващането, че удоволствието е единственото добро в човешкия живот.
- **Стоицизъм** – подкрепя безразличието към удоволствието, потискането на емоциите или болката и подчинението на волята без съпротива.
- **Утилитаризъм** - добро е това действие, чийто краен резултат е полезен за най-голяма група хора.
- **Деонтология** - добро е това действие, което е в съответствие с общо приетата норма.

ТЕОРИИ НА ЕТИКАТА

ПРИНЦИПАЛИЗЪМ

1979 г. – “Принципи на биоетиката”

Tom Beauchamp & James Childress

Принципализъм (Приложна етика)

- *Приложната етика* като доминираща концепция представлява приложение на общите етични теории, принципи и правила за решаване на проблеми в терапевтичната практика, предоставянето на здравни грижи и медицинските и биологичните изследвания.
- Според принципализма при наличие на морална дилема, за да достигнем до етично решение, трябва да приложим някой от основните етични принципи